

УДК 94(477)378.12:355.292.3

ВETERАНИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ – ВИКЛАДАЧІ КАФЕДРИ ІСТОРІЇ КПІ: ДОСВІД ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

На матеріалах архіву Кафедри історії НТУУ „КПІ” уперше висвітлюється бойовий шлях і трудова діяльність її викладачів - ветеранів Великої вітчизняної війни. Розкривається гідний внесок ветеранів у Перемогу над німецько-фашистськими загарбниками, а також у процес навчання і виховання студентської молоді, розвиток історичної науки в Україні.

На материалах архива Кафедры истории НТУУ „КПИ” впервые освещается боевой путь и трудовая деятельность ее преподавателей – ветеранов Великой отечественной войны. Раскрываются достойный вклад ветеранов в Победу над немецко-фашистскими захватчиками, а также в процесс обучения и воспитания студенческой молодежи, развитие исторической науки в Украине.

This article is one of the first attempts to turn to the history of Chair, to examine on NTUU "KPI" 's archival basis the war and labour activities of the Great Patriotic War's veterans and their contribution both to the victory over Nazi invaders and to the development of historical science in Ukraine, education of student youth.

Ключові слова: Україна, Велика вітчизняна війна, Київський політехнічний інститут, біографістика, історія.

У роки Великої вітчизняної війни український народ з честю витримав випробування, що випали на його долю, послав на битву з ворогом мільйони своїх синів і дочок. У складі героїчної Червоної армії було більше 20% українців. На рідній українській землі, в Білорусії, в Прибалтиці, під Москвою, Сталінградом – на всіх фронтах Вітчизняної війни воїни-українці пліч-о-пліч з синами багатьох інших народів мужньо і безстрашно боролися за свою Батьківщину.

Про хоробрість воїнів Радянської України яскраво свідчить те, що понад 2 тисяч синів України удостоєно високого звання Героя Радянського Союзу. Близько 2,5 мільйона воїнів – українців нагороджено урядовими орденами та медалями. Серед них – ветерани кафедри історії Київської

Політехніки, які на протязі всієї війни до останніх днів самовіддано воювали і працювали на українській землі та за її межами, разом з усією країною прискорювали час визволення України. Це – Горбачов Олександр Якович, Завиновський Михайло Лукич, Кондратенко Григорій Гнатович, Пономаренко Павло Мартинович, Скубій Федір Герасимович, Сліпенький Роман Якимович та інші.

Горбачов Олександр Якович

Горбачов Олександр Якович народився 25 грудня 1920 р. в с.Комарівка Корсунського району Ульяновської області.

З 1932 по 1940 рік вчився в середній школі, Ульяновському механічному технікумі. В 1940 р. добровільно пішов служити до Червоної Армії – спочатку курсантом школи молодших авіаспеціалістів Військово-морського флоту, потім – помічником командира взводу другого запасного авіаполку Військово-морського флоту.

Пройшов всю війну від початку до кінця. В 1941-1942 рр. служив командиром взводу, старшиною 2-ї запасної авіабази в м. Єйську Краснодарського краю. В 1942-1943 рр. воював на Сталінградському, Південно-Західному, IV-му Українському фронтах командиром взводу, начальником телефонної станції 45-го батальйону зв'язку, 33-ї стрілецької дивізії. В 1943-1944 рр. був направлений на курси молодших лейтенантів при діючій 2-й гвардійській армії (IV-й Український фронт). 1944 р. брав участь в боях на I-му Українському фронті командиром взводу 107-ї стрілецької дивізії, 70-ї гвардійської стрілецької дивізії. Тричі був поранений (в серпні 1943 р., двічі в 1944 р.), знаходився на лікуванні в різних шпиталях. Воював під Сталінградом, визволяв Донбас, Західну Україну, брав участь у розгромі угруповання Манштейна при Котельниково, у визволенні Криму, штурмі Тернополя. Був нагороджений орденом „Вітчизняної війни I ступеня”, медалями „За бойові заслуги”, „За перемогу над Німеччиною в Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр. ”, „60 років Збройних сил СРСР”, „1500 років Києва”.

Після закінчення війни в 1945-1946 рр. був командиром взводу 55 окремого батальйону в м. Києві. В червні 1946 р. був демобілізований з лав армії. В 1950 р. він закінчив Київський учительський інститут, а в 1953 р. – Київський державний педагогічний інститут ім. О.М.Горького за фахом „історія”. З 1951 р. по 1961 р. обирався депутатом Ленінської районної Ради депутатів трудящих м. Києва. В 1962-1965 рр. навчався в аспірантурі в Київському державному університеті ім. Т.Г.Шевченка.

До КПГ Горбачов Олександр Якович прийшов у 1960 р. і тридцять років наступного життя присвятив роботі на кафедрі історії.

З 1960 р. до 1964 р. працював асистентом, з 1964 до 1967 р. – старшим викладачем, з 1967 по 1990 рр. – доцентом. В 1965 р. закінчив кандидатську дисертацію, в 1966 р. отримав науковий ступінь кандидата історичних наук. В 1970 р. затверджений в науковому званні доцента.

За період роботи в КПІ Олександр Якович зарекомендував себе сумлінним, висококваліфікованим викладачем, систематично працював над підвищенням своєї педагогічної майстерності. В 1981-1985 рр. виконував обов'язки завідувача кафедрою історії, обирався заступником голови методради кафедр суспільних наук, секретарем партбюро механіко-машинобудівного факультету, керував роботою агітколективу інституту, виступав з лекціями перед студентами, викладачами КПІ, трудящими м. Києва.

Успішно поєднував з навчальним процесом наукову роботу. Науковий доробок О.Горбачова становить більше 30 наукових праць, у тому числі розділ монографії, 5 брошур, серія статей у наукових збірниках.

За активну виховну роботу зі студентами нагороджений значком „За відмінні успіхи в роботі” Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, ЦК Профспілки працівників вищої школи та значком „Переможець соціалістичного змагання” в 1976 р.

В червні 1991 р. Горбачов Олександр Якович звільнився з роботи у зв'язку із закінченням терміну роботи.

Завиновський Михайло Лукич

Завиновський Михайло Лукич – старший викладач з 1960 р., доцент кафедри історії з 1967 по 1990 р., кандидат історичних наук з 1956 р., в 1963 р. затверджений в науковому званні доцента, учасник бойових дій Великої Вітчизняної війни, персональний пенсіонер республіканського значення.

Михайло Лукич народився в травні 1916 р. у м. Сагунівка Черкаської області в родині селянина-бідняка. В 1933 р. закінчив семирічну школу і тоді ж поступив навчатися до авіаційного технікуму в м. Києві, який закінчив в 1937 р. До початку Великої Вітчизняної війни працював авіатехніком в Харківському аеропорті.

З 22 червня 1941 р. знаходився в частинах діючої Червоної армії. Від початку і до завершення війни був авіа механіком та бортмеханіком 87-го відділення одного із з'єднань Сталінградського фронту, 8-ї Повітряної армії, IV-го Українського фронту. Брав участь у визволенні України та Сталінграда, був учасником визволення Криму, Сандомирської та Познанської операцій. Нагороджений орденом „Червоної зірки”, медалями „За бойові заслуги”, „За оборону Сталінграда”, „За оборону Києва”, „За перемогу над Німеччиною”, „40 років Радянської Армії”, „50 років

Радянської Армії”, „За доблесну працю”. Демобілізувався з армії у липні 1946 р.

В 1949 р. Завиновський М.Л. закінчив Київський Державний Університет ім. Т.Г.Шевченка. В 1956 р. захистив кандидатську дисертацію. В цьому ж році йому було присуджено науковий ступень кандидата історичних наук, а в 1963 р. затверджено в науковому званні доцента.

Тридцять років життя з 1960 по 1990 рр. віддав Михайло Лукич роботі на кафедрі історії КПІ. Працюючи в Київському Політехнічному інституті, він зробив великий внесок у науково-дослідну роботу кафедри. Підготував та опублікував монографію, лекції, ряд статей у наукових збірниках. Лекції, підготовлені Михайлом Лукичем для студентів-заочників, щорічно транслювалися по республіканському радіо. Працював над розділом колективної монографії. Загалом же він став автором 26 наукових праць обсягом 46 друкованих аркушів.

Приймав активну участь в суспільно-політичному житті інституту та факультету. П'ятнадцять років обирався заступником завідуючого кафедрою історії, обирався заступником секретаря партбюро радіотехнічного факультету та членом парткому інституту, виконував завдання ректора КПІ, Міністерства Вищої та середньої спеціальної освіти УРСР.

30 червня 1990 р. доцент Завиновський Михайло Лукич звільнився з роботи у зв'язку з переходом на пенсію.

Кондратенко Григорій Гнатович

Кондратенко Григорій Гнатович народився 10 травня 1920 р. в с. Соловійова Полтавського району Омської області в родині селянина-середняка. Після закінчення семирічки поступив до Омського фінансово-економічного технікуму, який закінчив в 1939 р. Був направлений на роботу до Парбічського райфінвідділу Надимського округу Новосибірської області інспектором бюджету, одночасно виконував обов'язки завідуючого Райфінвідділу. В 1940 р. був призваний до лав Червоної армії. Служив спочатку червоноармійцем, а потім – заступником політрука батареї у Благовещенському Укріп районі на Далекому Сході. В травні 1941 р. Кондратенко Г.Г. поступив навчатися до Військово-політичного училища ім. В.І.Леніна у м. Москві.

У зв'язку із початком війни Григорій Гнатович у вересні 1941 р. закінчив скорочений курс навчання і був направлений до діючої армії на Брянський фронт заступником командира з політчастини артилерійської батареї стрілецького полка, пізніше – стрілецької дивізії. В 1943 р. був призначений помічником начальника політвідділу дивізії по комсомолу, а

в травні 1944 р. – помічником начальника відділу гвардійського стрілкового корпусу по комсомолу. 2 лютого 1945 р. при форсуванні річки Одер у Зеєлівських висот був тяжко поранений. До вересня 1945 р. перебував на лікуванні в різних шпиталях.

За мужність і відвагу в боях з німецько-фашистськими загарбниками був нагороджений орденами „Червоного Прапора”, „Богдана Хмельницького III ступеня”, „Вітчизняної війни II ступеня”, двома орденами „Червоної зірки”, двома медалями „За бойові заслуги”, дев'ятьма медалями за оборону та визволення міст, а також ювілейними медалями.

До 1950 р. Григорій Гнатович працював у Радянській військовій адміністрації в Німеччині – спочатку в м. Ерфурті в Окружній військовій комендатурі, а з липня 1947 р. – у Політуправлінні РВАН в Берліні інструктором комсомольського відділу, потім – помічником начальника Політуправління по комсомолу, начальником комсомольського відділу. Протягом 1949 – 1950 рр. він працював парторгом Фінансового Управління РВАН.

У 1950 р. він повернувся до Радянського Союзу. Працював у м. Горькому в політвідділі спецчастин гарнізону. В 1951 р. поступив і в 1955 р. закінчив Військово-політичну Академію ім. В.І.Леніна за спеціальністю – політпрацівник з вищою воєнно-політичною освітою.

З 1955 по 1960 рр. Г.Кондратенко працював начальником політвідділу, заступником командира зенітно-артилерійського полку Московського округу ППО. З 1960 по 1962 рр. він був призначений начальником політвідділу з'єднання ППО.

В серпні 1962 р. був демобілізований з Радянської армії в зв'язку з хворобою з пенсійним забезпеченням.

До КПІ Кондратенко Григорій Гнатович прийшов у 1969 р. і працював асистентом кафедри історії до 1976 р. В 1971 р. завершив кандидатську дисертацію і готувався до її захисту. Опублікував ряд статей у наукових збірниках. Григорій Гнатович виконував велику організаційну роботу заступника секретаря партбюро, лектора парткому, виступав з лекціями перед трудящими Таращанського, Ставищанського та Броварського районів Київської області.

Раптова смерть, що сталася 28 березня 1976 р., перервала трудову діяльність викладача високої кваліфікації, вченого, людини, яка все своє життя віддала служінню нашій Батьківщині.

Пономаренко Павло Мартинович

Пономаренко Павло Мартинович народився 25 квітня 1920 р. в с. Руська Поляна Черкаського району Київської області. У 1936 р. закінчив

неповну середню школу і в тому ж році поступив до Харківського механіко-машинобудівного технікуму. В 1938 р. будучи студентом II курсу за путівкою міського комітету ВЛКСМ був направлений до Харківського військово-медичного училища, яке закінчив в жовтні 1940 р. і був призначений фельдшером батальйону 405-го танкового полку 7-ї мотомехдивізії Київського військового округу.

В роки Великої вітчизняної війни брав участь у бойових діях на Південно-Західному фронті, потім – на Південному і знову на Південно-Західному, Сталінградському, Воронежському, I-му, II-му, III-му Українських фронтах. В травні 1941 р. був призначений заступником командира роти з політчастини, в 1942 р. – комісаром танкового батальйону 55-ї танкової бригади, потім – командиром танкової роти 22-ї гвардійської танкової бригади 5-го гвардійського танкового корпусу, заступником командира батальйону офіцерського штабу. В 1941-1942 рр. як заступник командира роти з політчастини приймав участь у бойових діях на Південно-Західному фронті. У 1942-1943 рр. був воєнкомом танкового батальйону 55-ї танкової бригади, воював на Південно-Західному та Сталінградському фронтах. В 1943-1945 рр. – командиром танкової роти, офіцером зв'язку 5-го гвардійського танкового корпусу приймав участь у бойових діях на Воронежському, Українському фронтах. Павло Мартинович визволяв Румунію, Угорщину, Німеччину. Під час війни був двічі тяжко (у 1942 та 1945 рр.) і двічі легко поранений. З березня по жовтень 1945 р. знаходився у шпиталі на лікуванні.

За участь у боях проти німецько-фашистських загарбників Пономаренко Павло Мартинович нагороджений шістнадцятьма урядовими нагородами: орденом „Червоної Зірки” – в 1941 р.; орденом „Червоної Зірки” – в 1942 р.; орденом „Великої Вітчизняної війни I ст.” – в 1942 р.; орденом „Великої Вітчизняної війни II ст.” – в 1944 р.; орденом „Прапор Республіки” (Румунської Соціалістичної Республіки) – в 1953 р., медалями – „За оборону Сталінграда”, „За оборону Києва”, „За взяття Будапешта”, „За визволення Праги”.

Після завершення Великої Вітчизняної війни перебував на політроботі у військах та військово-навчальних закладах Радянських військових сил.

Знаходячись в кадрах Радянської армії, Павло Мартинович в 1946 р. поступив і в 1951 р. заочно закінчив історичний факультет Одеського Державного Університету ім. І.І.Мечникова. У 1960 р. при Військово-політичній академії захистив кандидатську дисертацію, в тому ж році здобув науковий ступінь кандидата історичних наук. В 1967 р. затверджений в науковому званні доцента. Звільнився з армії в 1964 р.

До Київського Політехнічного інституту прийшов у 1969 р. і працював доцентом кафедри історії до 1986 р. За час роботи в інституті проявив себе як кваліфікований викладач, систематично підвищував свій професійний та науковий рівень. Автор 32 наукових праць загальним обсягом 33,08 д.а. Серед них – 6 брошур, ряд статей у наукових збірниках.

Павло Мартинович приймав активну участь у суспільно-політичному житті інституту – був керівником семінару пропагандистів Жовтневого райкому Компартії України, членом методради з організаційної роботи парткому інституту, керував підготовкою студентів вечірнього відділення для читання ними лекцій та доповідей на підприємствах м. Києва. Користувався високим авторитетом серед викладачів та студентів. Зокрема, наказом ректора КПІ від 06 лютого 1973 р. за вміле керівництво роботою студентів по підготовці і написанню наукових студентських робіт Пономаренку Павлу Мартиновичу оголошено подяку.

1 липня 1986 р. Пономаренко Павло Мартинович звільнився з роботи у зв'язку з виходом на пенсію.

Скубій Федір Герасимович

Скубій Федір Герасимович народився 23 травня 1921 р. в м. Кобеляки Полтавської області в родині селянина-бідняка. В 1938 р. після закінчення середньої школи поступив на історичний факультет Донецького державного педагогічного інституту, але завершити навчання не вдалося. З серпня 1941 до листопада 1945 рр. служив капітаном в Червоній армії, брав участь в боях Великої вітчизняної війни, три рази був поранений. Розпочав війну Федір Герасимович рядовим офіцером в оборонних боях на Північному Кавказі, а закінчив радистом військової розвідки.

У 1941-1942 рр. Федір Герасимович служив солдатом 150-ї стрілецької дивізії на Південному фронті, в 1942 р. – сержантом-радистом 38-ї запасної стрілецької дивізії у Закавказькому воєнному окрузі. В 1942-1943 рр. був призначений начальником радіостанції 16-ї окремої морської бригади на Північнокавказькому фронті. В 1943-1945 рр. був переведений на III-й Український фронт начальником радіостанції 646-ї окремої роти зв'язку 30-ї стрілецької дивізії (Північна група військ). Брав участь у визволенні Донбасу, Кавказу, у Білогородській операції, у визволенні Києва та України, визволенні Польщі, Чехословаччини. Нагороджений вісьмома урядовими нагородами – орденом „Слави III ступеня”, орденом „Червоної Зірки”, двома медалями „За відвагу”, медалями „За оборону Кавказу”, „За перемогу над Німеччиною”, „40 років Радянської Армії”, „50 років Радянської Армії”, „1500 років Києва”.

Після демобілізації Скубій Федір Герасимович продовжив навчання і в 1947 р. закінчив Донецький Державний педінститут. У 1953 р. захистив кандидатську дисертацію.

З 1964 по 1991 р. майже тридцять років Скубій Федір Герасимович працював старшим викладачем, доцентом кафедри історії Київського політехнічного інституту. За час роботи в інституті навчально-методичну роботу Федір Герасимович успішно поєднував з науково-дослідною. Написав розділ монографії, виступав з доповідями на наукових конференціях, проводив велику роботу по керівництву науковими студентськими роботами на конкурс. У 1969 р. отримав вчене звання доцента. Науковий доробок Скубія Федора Герасимовича складає понад 30 друкованих праць.

Брав активну участь у суспільно-політичному житті інституту та кафедри: керував трьома теоретичними семінарами: викладачів та співробітників електроакустичного факультету, народних контролерів КПІ, робочих та службовців дослідного заводу КПІ, успішно виступав з лекціями перед трудящими Києва, на БАМі.

У 1991 році доцент Скубій Федір Герасимович звільнився з роботи у зв'язку із закінченням терміну роботи.

Сліпенький Роман Акимович

Сліпенький Роман Акимович народився у жовтні 1918 р. у с. Студена Пісчанського району Вінницької області. Після закінчення семирічної школи у 1932 р. поступив до Луганського педагогічного технікуму. З 1938 по 1941 рр. вчився у Ворошиловградському державному педінституті ім. Т.Г.Шевченка на історичному факультеті.

Після завершення III курсу інституту в липні 1941 р. за мобілізацією вступив до лав Червоної армії і був направлений до Харківського воєнно-медичного училища, яке закінчив у 1942 р. З жовтня 1942 р. до закінчення війни служив в полку діючої Червоної армії на посаді начальника аптеки 11-го стрілкового полку 340-ї піхотної дивізії.

Брав участь у боях на Воронезькому, I-му та IV-му Українському фронтах. З Лютезького плацдарму визволяв Київ. В районі Дублінського перевалу в Карпатах в січні 1945 р. був важко поранений. Три місяці лежав у шпиталі у Ворзелі під Києвом. Після одужання повернувся до своєї частини, з якою завершив війну у Чехословаччині. Разом з частинами діючої армії в 1944-1945 рр. брав участь у визволенні Польщі, Чехословаччини.

За мужність і відвагу, проявлені у боях проти німецько-фашистських загарбників нагороджений орденом „Червоної Зірки”, медалями „За

перемогу над Німеччиною”, „20 років перемоги над Німеччиною”, „30 років перемоги над Німеччиною”.

Після демобілізації повернувся на навчання у Ворошиловградський педінститут, який закінчив у 1946 р.

До КПІ Сліпенький Роман Акимович прийшов у 1961 р. і на протязі майже тридцяти років робив вагомий внесок у розвиток кафедри та інституту. З 1961 р. до 1981 р. працював асистентом кафедри історії КПІ. За час роботи в інституті проявив себе дисциплінованим, працелюбним, сумлінним викладачем. У 1970 р. успішно захистив кандидатську дисертацію. В цьому ж році йому було присуджено науковий ступінь кандидата історичних наук. Опублікував ряд наукових статей, рецензував наукові роботи, лекції викладачів кафедри, а також студентські роботи на конкурс.

Постійно проводив виховну роботу серед студентів: виступав з лекціями, проводив теоретичні конференції, систематично відвідував гуртожитки, де проводив співбесіди з питань внутрішньої та зовнішньої політики, життя та побуту студентів, організовував вечори питань та відповідей. Брав активну участь у суспільно-політичному житті інституту – чотири рази обирався заступником секретаря партбюро радіотехнічного факультету, керував семінаром пропагандистів Жовтневого РК Компартії України м. Києва, доклав багато зусиль для переобладнання бібліотеки НТУУ „КПІ”.

Наказом ректора КПІ від 29 червня 1981 р. у зв'язку з переходом на пенсію Сліпенькому Р.А. за довгорічну та бездоганну роботу було оголошено подяку. 15 грудня 2001 р. Роман Акимович звільнився з роботи за власним бажанням.

Тяжкий, виснажливий шлях героїв-ветеранів до перемоги – наша гордість, славетна історія кафедри, університету, України, якою ми пишаємося сьогодні. Всі вони, пройшовши полум'я війни, прийшли в КПІ в 60-х роках ХХ ст. і присвятили своє життя роботі на кафедрі, стали кандидатами наук, доцентами, зробили великий внесок в розвиток історичної науки в Україні та виховання студентської молоді.

1. Київський Політехнічний інститут: нарис історії / Беляков Г.Ф., Василенко Є.С., Волков М.Ф. та ін. – К.: Наукова думка, 1995.

2. Архів Кафедри історії НТУУ „КПІ”.